

ANNA BRYŃSKA

ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZA PRZESTĘPSTWO O CHARAKTERZE TERRORYSTYCZNYM W POLSKIM KODEKSIE KARNYM

Wstęp

Współczesny terroryzm stanowi jeden z aspektów walki politycznej oraz jest formą osiągania celów politycznych, w tym wpływania na decyzje rządzących. Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość oraz rozwój technologii sprzyjają udoskonalaniu środków i sposobów dokonywania ataków na życie ludzkie lub innej ingerencji w porządek i bezpieczeństwo publiczne. Oczywiście jest, iż pojawienie się zagrożeń o charakterze terrorystycznym spowodowało reakcję rządów państw w postaci rozwoju prawno-międzynarodowych regulacji. Szczególnie w latach 70-tych XX wieku, kiedy to nastąpił wzrost zagrożeń atakami, zaczął kształtować się międzynarodowy model zwalczania terroryzmu. Prace w tym zakresie prowadzono zarówno w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych jak i Rady Europy.

Liczne zmiany środowiska międzynarodowego, globalizacja, rozwój technologii oraz sieci informacyjnych, a także wzrost konfliktów i napięć na tle etnicznym oraz religijnym sprawiły, że terroryzm zaczął przybierać nowe formy stając się metodą rozwiązywania problemów w skali globalnej. Faktem jest, że zamachy dokonane w 2001 roku w Stanach Zjednoczonych stanowiły szczególnie impuls do podjęcia walki z terroryzmem, w tym również stworzenia ponadnarodowych regulacji prawnych.

Unia Europejska zobowiązała się zwalczać wszelkie formy terroryzmu i aktywnie włączyła się w walkę z tym zjawiskiem, ponieważ na państwach członkowskich UE ciąży zobowiązania wynikające z Karty Narodów Zjednoczonych oraz te, które zostały określone w rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1373¹. Natomiast Rzeczpospolita Polska jako członek Unii Europejskiej oraz strona wielu międzynarodowych konwencji opracowanych i przyjętych na forum organizacji międzynarodowych (w tym instrumentów prawa międzynarodowego służących zwalczaniu międzynarodowego terroryzmu) zobowiązana jest do ich wdrażania, przestrzegania oraz dążenia do wzmocnienia współpracy na tym polu z innymi państwami członkowskimi. W myśl art. 9 Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska przestrzega wiążącego ją prawa międzynarodowego², co oznacza że jako strona umów międzynarodowych musi przestrzegać aktów prawnych wydawanych przez organizacje międzynarodowe. Bowiem zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP ratyfikowane umowy międzynarodowe są w Polsce źródłami powszechnie obowiązującego prawa³. Członkostwo w Unii Europejskiej zobowiązuje do dostosowywania polskich regulacji do wymogów unijnych.

Unia Europejska z kolei opiera się na uniwersalnych wartościach takich jak solidarność, równość, poszanowanie godności ludzkiej, praw człowieka i podstawowych wolności. Ponadto fundamentem jej działania są zasady demokracji i państwa prawa, które wspólne są wszystkim państwom członkowskim.

¹ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ S/RES/1373 z 28 września 2001 r. w sprawie działań w celu zwalczania terroryzmu międzynarodowego.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, art. 9.

³ *Ibidem*, art. 87 ust. 1.

Zgodnie z art. 29 i 30 Traktatu o Unii Europejskiej⁴, jednym z celów UE jest zapewnienie obywatelom bezpieczeństwa, także przez zapobieganie oraz zwalczanie przestępczości zorganizowanej i terroryzmu⁵.

W Decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu, został on uznany za jedno z najpoważniejszych naruszeń wyżej wymienionych zasad. Decyzja ta obowiązuje wszystkie państwa członkowskie do przyjęcia zbliżonej definicji przestępstw terrorystycznych oraz przestępstw odnoszących się do grup terrorystycznych⁶.

W wyniku implementacji powyższej Decyzji Ramowej z dniem 1 maja 2004 r. weszła w życie ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, która m.in. wprowadziła do polskiego prawa karnego definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Niniejsza praca ma na celu przedstawienie zagadnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym zgodnie z ujęciem polskiego kodeksu karnego, po nowelizacji z lat 2004 oraz 2011. Główny przedmiot rozważań to zakres art. 115 §20, czyli adekwatność i kompleksowość polskiej definicji kodeksowej przestępstwa o charakterze terrorystycznym, w obliczu współczesnych zagrożeń terrorystycznych.

Prawo karne materialne a terroryzm

Przed 2004 r. polskie prawo karne nie zawierało żadnych wyodrębnionych regulacji dotyczących terroryzmu, jednakże czyniło zadość ówczesnym wymaganiom nakładanym przez prawo międzynarodowe⁷. Wzrost zagrożenia terrorystycznego na świecie i tym samym w Europie spowodował konieczność zmian, tak prawa międzynarodowego jak i w efekcie dostosowanie do niego prawa polskiego.

Sformułowanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym ustawodawca wprowadził do polskiego prawa karnego ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy- Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁸, która z kolei jest wynikiem implementacji standardów unijnych⁹. Powyższa ustawa znówelizowała ustawę z 6 czerwca 1997 r.- Kodeks karny, ustawę z 6 czerwca 1997 r.- Kodeks postępowania karnego, ustawę z 6 czerwca 1997 r.- Kodeks karny wykonawczy oraz ustawę z 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Problematyka procesowa oraz zagadnienia z zakresu przepisów kodeksu karnego wykonawczego zostaną pominięte, ponieważ wykraczają poza tematykę odpowiedzialności karnej za przestępstwo o charakterze terrorystycznym. Aczkolwiek warto zauważyć, że wspomniana wyżej nowelizacja rozszerzyła zakres współpracy polskich organów ścigania z organami innych państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw trzecich w ramach umów międzynarodowych. Możliwe jest chociażby utworzenie wspólnego zespołu śledczego, także w sprawach o charakterze terrorystycznym.

Kodeks karny obecnie porusza kwestie dotyczące terroryzmu głównie w następujących przepisach: art. 65 §1, art. 110 §1, 115 §20, 165a, 255a oraz 258 §2. Powyższe przepisy normują zagadnienia takie jak: przestępca zawodowi, zasada ochronna względna w odniesieniu do przestępstw popełnionych za granicą, definicja przestępstwa o charakterze terrorystycznym, nawoływanie do terroryzmu oraz udział w gangu lub kierowanie związkiem przestępczym mającymi na celu prowadzenie działalności terrorystycznej.

⁴ Traktat o Unii Europejskiej z 7 lutego 1992r. –Dz. Urz. UE 2012 C 326, Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30.

⁵ Uzasadnienie do wniosku o ratyfikację za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi, przyjętej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r., http://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/projekty/1687_p.htm

⁶ Decyzja ramowa Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002r. w sprawie zwalczania terroryzmu, Dz.Urz. WE L 164 z dnia 22 czerwca 2002r.

⁷ M. Filar, *Terroryzm – problemy definicyjne oraz regulacje prawne w polskim prawie karnym w świetle prawa międzynarodowego i porównawczego* [w:] V. Kwiatkowska- Darul, *Terroryzm*, Toruń 2002, s. 27.

⁸ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o zmianie ustawy- Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 93, poz. 889 ze zm.

⁹ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002r. ..., op. cit.

- **Art. 65 §1 k.k.** mówi o wymiarze kary stosowanej wobec tzw. przestępców zawodowych, (czyli osób, które w warunkach recydywy specjalnej wielokrotnej¹⁰ działały w zorganizowanej grupie lub związku, w celu popełnienia przestępstwa) oraz wobec sprawców przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Sąd w takich przypadkach wymierza karę taką jak przy recydywie specjalnej wielokrotnej. Wątek ten zostanie dokładniej omówiony przy kwestii relacji przestępczości zorganizowanej i przestępstw o charakterze terrorystycznym.
- **Art. 110 §1 k.k.** reguluje odpowiedzialność za przestępstwa popełnione za granicą, a dokładniej zasadę ochronną względną mówiącą o zastosowaniu polskiej ustawy karnej wobec cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo skierowane przeciwko interesom RP, obywatela polskiego, polskiej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej, która nie ma osobowości prawnej. Jednakże w kontekście przedmiotowych rozważań najważniejszym fragmentem omawianego przepisu jest zastosowanie polskiej ustawy karnej do cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo o charakterze terrorystycznym.
- **Art. 115 §20 k.k.** zawiera objaśnienie wyrażenia ustawowego, jakim jest przestępstwo o charakterze terrorystycznym. Definicja legalna wprowadzona tym przepisem stanowi pewne novum, ponieważ wcześniej nie używano tego pojęcia w aktach prawnych.
- **Art. 165a k.k.** ma za zadanie ochronę wolności, w szczególności ochronę społeczeństwa przed terroryzmem. Przepis ten daje możliwość obrony ludności przed strachem wywołanym groźbami dokonania ataków terrorystycznych oraz uniemożliwienie takich ataków.
- **Art. 255a k.k.** sankcjonuje karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat rozpowszechnianie lub publiczne prezentowanie treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, w zamiarze bezpośrednim.
- **Art. 258 §2 k.k.** reguluje odpowiedzialność karną za udział w gangu oraz kierowanie gangiem, przy czym §2 zaostrza karę pozbawienia wolności – od 6 miesięcy do lat 8, jeśli działalność ta miała na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym. W przypadku, gdy udział lub kierowanie gangiem nie mają takiego celu kara pozbawienia wolności wynosi od 3 miesięcy do 5 lat.

W konsekwencji można stwierdzić, iż zgodnie z art. 165a, 240 §1, 255a, 258 §2 i 4 k.k. karane są wszelkie czynności prowadzące do stworzenia warunków, ułatwiających dokonanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym lub nawoływanie do działalności terrorystycznej, co jest wynikiem wdrażania kompleksowej strategii przeciwdziałania terroryzmowi¹¹. Ponadto, do przedmiotowego przestępstwa odnosi się także art. 240 k.k., który sankcjonuje karą pozbawienia wolności do lat 3 niezawiadomienie właściwych organów powołanych do ścigania o przygotowaniu lub usiłowaniu dokonania przestępstwa. Nie dotyczy on jednak bezpośrednio osoby terrorysty i odpowiedzialności za przestępstwo terrorystyczne w związku z czym nie będzie przedmiotem rozważań.

¹⁰ Art. 64 §2 k.k.: Jeżeli sprawca uprzednio skazany w warunkach określonych w §1, który odbył łącznie co najmniej rok kary pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub części ostatniej kary popełnił ponownie umyślnie przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu, przestępstwo zgwałcenia, rozboju, kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, sąd wymierza karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane przestępstwo w wysokości powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia, a może ją wymierzyć do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

¹¹ A. Grześkowiak A., K. Witak (red.), Kodeks karny Komentarz, Warszawa 2014, s. 571-573.

Definicja kodeksowa

Terroryzm określany jest na wiele sposobów, jednakże porównując liczne definicje można wyróżnić elementy najczęściej powtarzane w literaturze przedmiotu. Są to mianowicie motywacja (polityczna, religijna, ideologiczna etc.), stosowanie przemocy oraz cel sprawcy, którym jest wymuszenie na władzach danego państwa określonego zachowania¹². Jednak definicja terroryzmu, którą można wywnioskować z art. 115 §20 k.k. odbiega od typowych opisów tego zjawiska. Nie zawiera bowiem elementu motywacji, co zostanie szerzej przedstawione w dalszej części opracowania. Nie wydaje się możliwe omówienie odpowiedzialności karnej za przestępstwo o charakterze terrorystycznym bez przytoczenia art. 115 §20 k.k., który zawiera zarówno definicję jak i sankcję dotyczącą popełnienia czynu o charakterze terrorystycznym. Przepis ten stanowi, co następuje:

§20. Przestępstwem o charakterze terrorystycznym jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, popełniony w celu:

1. *poważnego zastraszenia wielu osób,*
2. *zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności,*
3. *wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej - a także groźba popełnienia takiego czynu*¹³.

Stosując wykładnię gramatyczną powyższego przepisu można uznać, że przestępstwo o charakterze terrorystycznym jest każdym czynem przestępnym, który spełnia łącznie dwa warunki:

- jest zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica to co najmniej 5 lat;
- zostaje popełniony w co najmniej jednym z wymienionych w ustawie celów.

Groźba dokonania takiego czynu także stanowi przestępstwo z art. 115 §20.

Omawiana definicja jest dwusegmentowa, ponieważ kodeks wprowadza następujące kryteria:

1. formalne – wyznaczenie katalogu czynów zabronionych. Kryteria formalne spełnia ponad 200 typów przestępstw, które zostały określone w części szczególnej Kodeksu karnego.
2. materialne – stwierdzenie u sprawcy zamiaru, który podbudowany jest przeżyciami psychicznymi w postaci dążenia do określonego celu (jednego z trzech wymienionych w art.115 §20 k.k. w punktach od 1 do 3).

Takie ujęcie problemu prowadzi do wniosku, że dla wypełnienia znamion omawianego przestępstwa nie jest konieczne wystąpienie skutku (w postaci zrealizowania jednego z trzech celów), ponieważ skutek ten nie stanowi znamion strony przedmiotowej. Wyobrażenie tego celu stanowi treść zamiaru sprawcy. Oznacza to, że przestępstwo o charakterze terrorystycznym jest przestępstwem kierunkowym i może być popełnione jedynie z zamiarem bezpośrednim – cum doło directo colorato. Oba składniki definicji, zarówno formalny jak i materialny, muszą wystąpić łącznie. Charakter terrorystyczny czynu wyznacza więc cel sprawcy, ponieważ decyduje on o zakwalifikowaniu przestępstwa jako terrorystyczne bądź nie. Typowe dla przestępstw kierunkowych są trudności dowodowe, gdyż pociąga to za sobą konieczność udowodnienia działania w co najmniej jednym z trzech wymienionych w ustawie celów. Powoduje to zawężenie zakresu stosowania kwalifikacji prawnej omawianego czynu¹⁴.

Przesłanka zagrożenia karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat, sprawia że katalog przestępstw o charakterze terrorystycznym jest o wiele szerszy niż w Decyzji Ramowej

¹² Terroryzm- definicja, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/terroryzm;3986796.html>, [dostęp:21.12.2014].

¹³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, art. 115 §20.

¹⁴ A. Grzeškowiak (red.), K. Witak (red.), op. cit., s. 571-573.

Rady Unii Europejskiej¹⁵. Zgodnie bowiem z kodeksem karnym, przestępstwem o charakterze terrorystycznym może być każdy czyn zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 5 lat. Natomiast w Decyzji Ramowej został przedstawiony określony katalog przestępstw. Poniżej przedstawione zostało porównanie przestępstw zawartych w art. 1 omawianej Decyzji Ramowej Rady UE oraz przepisy polskiego kodeksu karnego, które także (poza art. 115 §20 k.k.) mogą stanowić podstawę odpowiedzialności karnej sprawcy.

Decyzja Ramowa Rady Unii Europejskiej z 22 czerwca 2002r¹	Odpowiednik w kodeksie karnym
a) ataki na życie ludzkie, które mogą powodować śmierć	<p>Art. 148. §1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.</p> <p>Art. 160. §1. Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.</p> <p>Dodatkowo: art. 156 §3 k.k.</p>
b) ataki na integralność cielesną osoby	<p>Art. 156. §1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu (...) podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.</p> <p>§3. Jeżeli następstwem czynu określonego w §1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.</p> <p>Art. 157. §1. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, inny niż określony w art. 156 §1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.</p>
c) porwania lub branie zakładników	<p>Art. 252. §1. Kto bierze lub przetrzymuje zakładnika w celu zmuszenia organu państwowego lub samorządowego, instytucji, organizacji, osoby fizycznej lub prawnej albo grupy osób do określonego zachowania się, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.</p> <p>§2. Jeżeli następstwem czynu określonego w §1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.</p>

¹⁵ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002r, op. cit.

<p>d) spowodowanie rozległych zniszczeń obiektów rządowych lub obiektów użyteczności publicznej, systemu transportowego, infrastruktury, włącznie ze zniszczeniem systemu informacyjnego, stałych platform umieszczonych na szelfie kontynentalnym, miejsca publicznego lub mienia prywatnego, mogące zagrozić życiu ludzkiemu lub mogące spowodować poważne straty gospodarcze</p>	<p>Art. 140. §1. Kto, w celu osłabienia mocy obronnej Rzeczypospolitej Polskiej, dopuszcza się gwałtownego zamachu na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, niszczy lub uszkadza obiekt albo urządzenie o znaczeniu obronnym, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Dodatkowo: art. 269 k.k.</p>
<p>e) zajęcie statku powietrznego, statku lub innego środka transportu publicznego lub towarowego</p>	<p>Art. 166. §1. Kto, stosując podstęp albo gwałt na osobie lub groźbę bezpośredniego użycia takiego gwałtu, przejmuje kontrolę nad statkiem wodnym lub powietrznym, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.</p>
<p>f) wytwarzanie, posiadanie, nabywanie, przewożenie, dostarczanie lub używanie broni, materiałów wybuchowych lub jądrowych, broni biologicznej lub chemicznej, jak również badania i rozwój broni biologicznej i chemicznej</p>	<p>Art. 263. §1. Kto bez wymaganego zezwolenia wyrabia broń palną albo amunicję lub nią handluje, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. §2. Kto bez wymaganego zezwolenia posiada broń palną lub amunicję, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.</p>
<p>g) uwalnianie substancji niebezpiecznych lub powodowanie pożarów, powodzi lub wybuchów, których rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego</p>	<p>Art. 163. §1. Kto spowoduje zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach (...), podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. §3. Jeżeli następstwem czynu określonego w §1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. §4. Jeżeli następstwem czynu określonego w §2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Art. 165. §1. Kto spowoduje niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia w wielkich rozmiarach (...), podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. §3. Jeżeli następstwem czynu określonego w §1 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. §4. Jeżeli następstwem czynu określonego w §2 jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.</p>

h) zakłócenia lub przerwy w dostawach wody, energii elektrycznej lub wszelkich innych podstawowych zasobów naturalnych, których rezultatem jest zagrożenie życia ludzkiego	Art. 254a. Kto zabiera, niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku element wchodzący w skład sieci wodociągowej, kanalizacyjnej, ciepłowniczej, elektroenergetycznej, gazowej, telekomunikacyjnej albo linii kolejowej, tramwajowej, trolejbusowej lub linii metra, powodując przez to zakłócenie działania całości lub części sieci albo linii, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Dodatkowo: art. 163 oraz 165 k.k.
i) zagrożenie popełnieniem czynów wymienionych w lit. a)-h).	Art. 190. §1. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę osoby najbliższej, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Tabela: opracowanie własne

Oznacza to, że polski ustawodawca zdecydował się zastosować rozwiązanie odmienne, niż zawarte w Decyzji Ramowej. Takie ujęcie pozwala niewątpliwie na pewną elastyczność kwalifikacji czynów jako posiadających charakter terrorystyczny, tym samym nie będzie konieczności nowelizacji kodeksu karnego, gdy katalog przestępstw ulegnie zmianie.

Przestępstwo o charakterze terrorystycznym z art. 115 §20 kk wskazuje również cele sprawcy, którymi są poważne zastraszenie wielu osób, zmuszenie organu władzy publicznej RP lub innego państwa albo organu międzynarodowej organizacji do podjęcia lub zaniechania określonych czynności oraz wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej, w tym także groźba dokonania takiego czynu.

Pierwszy cel został zawarty w wysoce subiektywnym stwierdzeniu - poważne zastraszenie wielu osób. Zastraszenie powinno być rozumiane tutaj jako wywołanie przerażenia groźbami, straszeniem, doprowadzenie do stanu lęku. Ustawodawca nie wskazuje na sposób działania sprawcy, który nie musi łączyć się nawet z przemocą. Środki, za pomocą których sprawca dążył do poważnego zastraszenia wielu osób nie mają znaczenia. Istotne jest jednak, aby to zastraszenie dotyczyło licznego grona osób (należy wziąć pod uwagę zarówno bezpośrednie ofiary przestępstwa, jak i wszystkich odbiorców komunikatu – zastraszone osoby) oraz było wystarczająco poważne (rozmiar zdarzenia, jego zasięg personalny i przestrzenny oraz następstwa).

Kolejnym z celów jest zmuszenie organu władzy publicznej Rzeczypospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności. Sąd Najwyższy tłumaczy wyrażenie zmuszanie do określonego zachowania jako wywołanie określonego działania lub zaniechania wbrew woli podmiotu zmuszonego¹⁶. Natomiast samo zmuszanie to łamanie woli innej osoby poddanie jej nakazowi sprawcy przestępstwa.

Określenie organ władzy publicznej, zgodnie z art. 10 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej¹⁷, to organy należące do władzy ustawodawczej, wykonawczej i sędziowskiej. Art. 163 Konstytucji RP¹⁸ zalicza do organów władzy publicznej także organy samorządu terytorialnego. Jednakże wedle wyroku Trybunału Konstytucyjnego¹⁹ w pojęciu władzy publicznej mieszczą się również inne instytucje, które wykonują funkcje władzy publicznej lub samorządowej w wyniku powierzenia lub przekazania im tych funkcji. Organem władzy publicznej innego państwa są przede wszystkim organy o randze

¹⁶ Postanowienie SN z dnia 28.03.2002r., I KZP 3/02, OSNKW 2002, Nr 5-6, poz. 41

¹⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., op. cit., art. 10.

¹⁸ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., op. cit., art. 163.

¹⁹ Wyrok TK z dnia 4.12.2001r., SK 18/00, OTK 2001, Nr 8, poz. 256.

konstytucyjnej, które zaliczone zostały na podstawie przepisów wewnętrznych do sprawujących władzę publiczną. Organizacja międzynarodowa rozumiana jest szeroko, zarówno jako organizacje zrzeszające państwa, jak i pozarządowe, których członkostwo posiadają osoby prawne lub fizyczne.

Ostatnim wymienionym w art. 115 §20 celem sprawcy przestępstwa o charakterze terrorystycznym może być wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczypospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej - a także groźba popełnienia takiego czynu. Wywołanie takich zakłóceń ma doprowadzić do utrudnień w prawidłowym funkcjonowaniu gospodarki lub ustroju, więc celem sprawcy jest naruszenie zasad porządku wynikających ze stosunków ekonomicznych, społecznych i politycznych. Ustawodawca rozszerzył odpowiedzialność sprawcy także o czyny stanowiące groźbę, co oznacza, że za przestępstwo o charakterze terrorystycznym może zostać uznana groźba karalna z art. 190 §1 k.k. (zagrożona kara grzywny, ograniczenia lub pozbawienia wolności do lat 2). Nie jest bowiem konieczne, aby zachowanie sprawcy wyczerpywało znamiona przestępstwa, zagrożonego karą, której górna granica wynosi 5 lat.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, iż definicja z art. 115 §20 jest nieostra, a więc dane czyny przestępne mogą być kwalifikowane jako przestępstwo o charakterze terrorystycznym stosunkowo dowolnie, gdyż ustawodawca stosując klauzule generalne pozostawił pewną dowolność interpretacyjną. Warto zauważyć, iż definicja przestępstwa o charakterze terrorystycznym nie ma charakteru politycznego. Ustawodawca pominął odniesienie do motywacji sprawcy, która przy obecnym charakterze przepisu może być polityczna, religijna, ideologiczna etc. Takie ujęcie nie ogranicza katalogu czynów, które mogą zostać zakwalifikowane jako przestępstwo o charakterze terrorystycznym, przy czym nie wyklucza wpływu motywacji na wymiar kary.

Sprawca czynu o charakterze terrorystycznym traktowany jest jak recydywista wielokrotny, ponieważ stosowane są wobec niego takie same przepisy dotyczące wymiaru kary, środków karnych i środków związanych z poddaniem go próbie. Możliwe są także zbiegi podstaw do nadzwyczajnego obostrzenia kary (np. dokonanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w warunkach recydywy i działając w zorganizowanej grupie przestępczej) oraz do nadzwyczajnego złagodzenia kary (np.: młodociany przestępca). Skazanie za przedmiotowe przestępstwo niesie za sobą pewne konsekwencje, ponieważ sprawca takiego czynu zostaje osadzony jako więzień niebezpieczny. Odbywa karę w zakładzie karnym typu zamkniętego, z zachowaniem wzmożonej ochrony społeczeństwa i samego zakładu.

Przepis art. 115 §20 kodeksu karnego budzi liczne kontrowersje, głównie pod względem zakresu przestępstw, które obejmuje. Został on w literaturze oceniony pod kątem zupełności implementacji przepisów unijnych oraz klarowności samego przepisu. Często zarzucanym ustawodawcy błędem jest chociażby zastosowanie takiej struktury przepisu, która powoduje wyłączenie „przed nawias” groźby popełnienia czynu o charakterze terrorystycznym. Konsekwencją takiej redakcji artykułu jest podejrzenie, że ta część przepisu określa sam czyn, a nie cel kreujący charakter czynu. Widoczny w tym aspekcie jest także pewien brak konsekwencji ustawodawcy lub też chęć zbyt szerokiego określenia strony przedmiotowej przestępstwa, albowiem zakres części ogólnej kodeksu karnego nie pokrywa się z zakresem części szczególnej. Oznacza to, że w pewnych przypadkach wypełnienie znamion przestępstwa o charakterze terrorystycznym zawartych w decyzji ramowej oraz art. 115 §20 k.k., nie powoduje odpowiedzialności karnej według polskiego prawa karnego. Przykładowo możliwe jest zagrożenie komuś popełnieniem przestępstwa, jednak niewypełniające znamion z art. 190 (groźba karalna), ponieważ nie będzie to działanie na szkodę zagrożonego lub osoby mu najbliższej. Mimo więc wypełnienia znamion z art. 115 §20, nie będzie innych podstaw do pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej, a sam ten przepis nie jest do tego wystarczający²⁰.

Z nieścisłości omówionych powyżej można wywnioskować, iż przepis ten powinien zostać rozszerzony albo zmodyfikowany w taki sposób, aby typizacja czynów zabronionych była zgodna z Decyzją Ramową z czerwca 2002 r. Natomiast zastosowanie klauzul generalnych daje możliwość szerokiej

²⁰ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, t.1, komentarz do art. 1-116 K.K.*, Warszawa 2007, s.1244-1245.

interpretacji zakresu przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Przystępstwem takim może być każdy czyn, który prowadzi do wymienionych enumeratywnie celów z art. 115 §20 k.k. Jest to zgoła odmienne rozwiązanie, niż to zastosowane w samej Decyzji Ramowej, aczkolwiek zdaje się być bardziej kompleksowym ujęciem kwestii terroryzmu.

Nawoływanie do terroryzmu

Nawoływanie do terroryzmu zostało zawarte w art. 255a kodeksu karnego. Przepis ten został dodany w trakcie nowelizacji dokonanej w 2011 r.²¹, która miała na celu kontynuację międzynarodowej walki z terroryzmem i jest konsekwencją implementacji decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej²². W pewnej mierze nawiązuje on do takiej formy zjawiskowej przestępstwa, jaką jest podżeganie. Przystępca nie nakłania jednak w tym przypadku sprawcy, lecz za pomocą rozpowszechniania i prezentowania określonych treści, chce aby akt terroru został dokonany. Przedmiotem ochrony jest tutaj bezpośrednio porządek publiczny, a pośrednio także bezpieczeństwo powszechne. Ustawa wskazuje ponadto dwie możliwości popełnienia przedmiotowego przestępstwa, poprzez:

- rozpowszechnianie – czynienie treści znanymi powszechnie, docieranie do potencjalnych odbiorców (nie muszą być obecni w chwili czynu, mogą pojawić się później- stąd potencjalność) za pomocą dowolnych technik (zarówno zaawansowane techniki informatyczne, jak i tradycyjne);
- publiczne prezentowanie – przedstawianie określonych treści osobom zgromadzonym.

W piśmiennictwie wyklarowało się przekonanie, że przepis tego artykułu nie ma na celu penalizacji podburzania do popełnienia przestępstwa, a raczej karanie propagowania treści o charakterze instruktażowym oraz ideologicznym.

Warto wspomnieć, iż jest to przestępstwo bezskutkowe, a więc nie jest wymagane popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Jest ono wyłącznie umyślne, a sprawca musi mieć także zamiar jego dokonania. Za popełnienie przedmiotowego czynu grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5²³.

Samo wprowadzenie takiego rozwiązania jest konsekwencją dalszej implementacji prawa unijnego, a mianowicie wyżej wspomnianej Decyzji Ramowej Rady z 2008 r., która zmieniała decyzję z 2002 r.²⁴. Ta natomiast dostarczała podstaw do zmiany prawa karnego w odniesieniu do przestępstw terrorystycznych w odpowiedzi na rosnące zagrożenie tego rodzaju aktami. W późniejszej decyzji określono nowe czyny zabronione, takie jak nawoływanie do przestępstw terrorystycznych, prowadzenie rekrutacji na potrzeby terroryzmu oraz szkolenie terrorystyczne. Obowiązujące do 2008 r. przepisy okazały się być niewystarczające w obliczu działań terrorystów, głównie chodzi tutaj o komórki lub pojedyncze osoby wspierające grupy terrorystyczne. Terrorysty zaczęli bowiem na dużą skalę wykorzystywać środki przekazu elektronicznego do inspirowania, mobilizowania i instruowania członków grup lub osób trzecich. Przepisy prawa nie przewidywały karalności tych działań. Nowa Decyzja Ramowa miała doprowadzić do zniwelowania dotychczasowych braków oraz poprawić współpracę policyjną i sądową. Ustawodawstwo krajowe ma więc na celu kryminalizację czynów przy jednoczesnym poszanowaniu

²¹ Art.1 pkt 2 ustawy z dnia 19 lipca 2011r. o zmianie ustawy- Kodeks karny, ustawy- Kodeks postępowania karnego oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. Nr 191, poz. 1135). Ustawa weszła w życie 14 listopada 2011r.

²² Decyzja ramowa Rady 2008/919/WSiSW z 28 listopada 2008 r. zmieniająca decyzję ramową 2002/475/WSiSW w sprawie zwalczania terroryzmu.

²³ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz LEX, t. II. Komentarz do art. 117-277 k.k.*, Warszawa 2012, s. 1373- 1378.

²⁴ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. ... , op. cit.

wolności wypowiedzi, która jest jedną z wartości respektowanych w społeczeństwie demokratycznym²⁵.

Terroryzm a przestępczość zorganizowana

W odniesieniu do omawianej tematyki warto zwrócić uwagę na relacje łączące przestępstwa o charakterze terrorystycznym z przestępczością zorganizowaną. Temat ten jest stosunkowo rzadko podejmowany przez badaczy przedmiotu, chociaż wydaje się być istotny, głównie przez wzgląd na finansowanie terroryzmu - często środki pochodzą z dochodów zorganizowanych grup przestępczych. Nie można wykluczyć także zaangażowania grup przestępczych w działania terrorystyczne, mające na celu wpływanie na decyzje polityczne²⁶.

Samą odpowiedzialność karną za udział w zorganizowanej grupie lub związku, które mają na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego określają przepisy art. 258 i 65 k.k. Jednakże odpowiedzialność karna za udział w takiej grupie lub związku, mających na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, jest obojętna. Oznacza to, że do takich przestępców stosuje się odpowiednio przepisy art. 64 §2 k.k., czyli traktuje tak jak recydywę specjalną wielokrotną - tzw. multirecydywę. Sąd wymierza więc karę pozbawienia wolności przewidzianą w art. 115 §20 k.k. (górną granicą co najmniej 5 lat), ale powyżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia i może ją wymierzyć do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę²⁷.

Przestępstwo o charakterze terrorystycznym zostało dodane do art. 65 k.k. nowelizacją z 2004 r., jest to więc kolejny przejaw implementacji regulacji unijnych w ramach tzw. nowego *acquis*²⁸. Związek przestępczości zorganizowanej i terroryzmu zauważalny jest nie tylko na płaszczyźnie art. 65 k.k. W praktyce bowiem terroryści często tworzą zorganizowane struktury organizacyjne, które mogą być zaklasyfikowane jako zorganizowane grupy albo związki przestępne, zawarte w art. 258 k.k. Przepis ten brzmi następująco:

Art. 258. §1. Kto bierze udział w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§2. Jeżeli grupa albo związek określone w §1 mają charakter zbrojny albo mają na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

W zakresie stosowania art. 65 k.k. mieści się zarówno podstawowa forma przestępstwa z art. 258 k.k. jak i jego odmiany kwalifikowane - w tym odmiana zawarta w §2. To właśnie paragraf drugi powyższego artykułu wskazuje na to, że sam ustawodawca dostrzegł możliwe powiązanie omawianych czynów.

Oczywiście przestępstwo o charakterze terrorystycznym i działanie w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym różnią się znacząco, przede wszystkim motywacją sprawców. Terroryści kierują się głównie politycznymi, religijnymi czy ideologicznymi pobudkami, natomiast zorganizowane grupy przestępcze nastawione są na zyski finansowe.

²⁵ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z wdrażania decyzji ramowej Rady 2008/919/WSiSW z 28 listopada 2008 r. zmieniającej decyzję ramową 2002/475/WSiSW w sprawie zwalczania terroryzmu, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/PL/1-2014-554-PL-F1-1.Pdf>, dostęp: grudzień 2014.

²⁶ K. Indeck, op. cit., s.44.

²⁷ A. Marek, *Kodeks karny Komentarz*, Warszawa 2010, s. 325-327.

²⁸ *acquis communautaire* [fr.], *wspólnotowy dorobek prawny; termin stosowany w kontekście prawa Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej (UE), używany w rozumieniu wąskim i szerokim, zamiennie z terminami: prawo wspólnotowe, eur. prawo wspólnotowe i prawo europejskie*, Encyklopedia PWN, <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/acquis-communautaire;3865549.html>, [dostęp: 21.12.2014].

Aczkolwiek często organizacje terrorystyczne przybierają właśnie taką formę działania²⁹.

Obecnie wskazuje się także na rezygnację z form zorganizowanych i hierarchicznych, na rzecz wespół niezależnych komórek lub w ogóle osób działających samotnie. Jednakże zorganizowane grupy nadal stanowią jedną z podstawowych form działalności terrorystów, w związku z czym uzasadnione wydaje się uregulowanie tej kwestii w przepisach prawa karnego³⁰.

Zakres stosowania polskiej ustawy karnej

Jak wynika z art. 110 §1 polską ustawę karną stosuje się także do cudzoziemców, którzy popełnili czyn zabroniony za granicą oraz czyn ten skierowany był przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej, obywatela polskiego, a także polskiej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej. Polski kodeks karny znajduje zastosowanie również w stosunku do cudzoziemca, który popełnił za granicą przestępstwo o charakterze terrorystycznym. W przypadku, gdy sprawca popełnił czyn zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 2 lata (a tak jest w przypadku terrorystów) i nie postanowiono go wydać, również zastosowanie znajduje ustawa polska³¹.

Powyższy przepis wyraża więc dwie zasady, regulujące stosowanie przepisów polskiej ustawy do przestępstw popełnionych przez cudzoziemców. Są to:

- zasada narodowości przedmiotowej,
- zasada odpowiedzialności zastępczej.

Zasada narodowości przedmiotowej w postaci zwykłej, zwana także zasadą ochronną ograniczoną, określa przypadki, w których istnieje relacja między popełnionym za granicą przez cudzoziemca przestępstwem a polskimi interesami. Założeniu temu nie odpowiada w pełni wprowadzenie do katalogu przestępstw czynu o charakterze terrorystycznym.

Zamieszczenie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w przepisie art. 110 §1 k.k. zasługuje na krytykę, gdyż takie przestępstwo nie musi być w ogóle skierowane przeciwko interesom polskim. Komentarze tej regulacji wskazują na fakt, iż jest ona zbędna. Jurysdykcja polska w sprawach tego typu została bowiem wyczerpująco uregulowana w art. 113 k.k.32. Ponadto zastosowanie zasady tzw. represji wszechświatowej ma o wiele szerszy zakres, ponieważ nie jest uwarunkowane spełnieniem wymogu podwójnej karalności (czyn musi być zagrożony karą w obu państwach- zarówno obywatelstwa, jak i miejscu jego popełnienia), który natomiast jest wymogiem zastosowania zasady ochronnej zwykłej³³. Zdaje się więc, że zarówno art. 113 k.k. jak i zasada represji wszechświatowej są wystarczające, aby skutecznie walczyć z przejawami terroryzmu.

²⁹ C. Sołta, *Przestępstwo o charakterze terrorystycznym w prawie polskim*, [w:] K. Indecki., P. Potejko (red.), *Terroryzm- materia ustawowa?*, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Warszawa 2009, s. 146-147.

³⁰ Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z wdrażania decyzji ramowej Rady 2008/919/WSiSW z 28 listopada 2008 r. zmieniającej decyzję ramową 2002/475/WSiSW w sprawie zwalczania terroryzmu, s.4, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/PL/1-2014-554-PL-F1-1.Pdf>, dostęp: grudzień 2014.

³¹ B. Hołyst, *Terroryzm*, t.2, Warszawa 2011, s.1171.

³² Art. 113 k.k. *Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa, ustawę karną polską stosuje się do obywatela polskiego oraz cudzoziemca, którego nie postanowiono wydać, w razie popełnienia przez niego za granicą przestępstwa, do którego ścigania Rzeczypospolita Polska jest zobowiązana na mocy umowy międzynarodowej, lub przestępstwa określonego w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonym w Rzymie dnia 17 lipca 1998r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 708).*

³³ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, t.1, komentarz do art. 1-116K.K.*, Warszawa 2007, s. 1130-1131.

Podsumowanie

Prawo, aby było przestrzegane, powinno być przede wszystkim trwałe i niezależne od zmieniającej się sytuacji politycznej. Jednakże musi też odpowiadać realiom współczesnego świata, co wymusza wprowadzanie sukcesywnych zmian i przekształceń, dostosowanie norm prawnych do aktualnych potrzeb, przy oczywistym zachowaniu i poszanowaniu uniwersalnych zasad demokratycznych. Formą dopasowania przepisów prawa do rzeczywistości było właśnie stworzenie prawa międzynarodowego będącego odpowiedzią na liczne zamachy terrorystyczne początków XXI wieku. Oczywiście kontynuacją tego procesu było przełożenie prawa międzynarodowego na rodzime regulacje, czego wyrazem stał się głównie art. 115 §20 oraz inne powyżej omówione przepisy kodeksu karnego. Polski system karny posiada niewątpliwie narzędzia umożliwiające skuteczną walkę z przejawami terroryzmu. Co więcej ustawodawca polski stosując liczne klauzule generalne w definicji przestępstwa o charakterze terrorystycznym, pozostawił szerokie możliwości interpretacyjne. Daje to szansę zakwalifikowania nowych form działalności przestępczej jako przejaw terroryzmu, bez konieczności nowelizacji ustawy.

Podsumowując, należy pozytywnie ocenić uregulowanie kwestii terroryzmu w polskim kodeksie karnym. Posiada on zarówno wystarczająco szeroką definicję terroryzmu, jak i odpowiednie sankcje za przestępstwa o charakterze terrorystycznym, aby móc stawić czoło wyzwaniom dzisiejszych czasów. Chodzi tutaj przede wszystkim o relacje przestępczości terrorystycznej i działalności zorganizowanych grup przestępczych oraz nawoływanie do terroryzmu.

Warto zauważyć, iż obecnie obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej nie grozi niebezpieczeństwo z rąk terrorystów, bowiem nie należy ona do państw bezpośrednio zagrożonych atakami terrorystycznymi³⁴. W związku z powyższym, unormowania kodeksowe wydają się być odpowiednie i adekwatne do skali zagrożenia. Nie można oczywiście wykluczyć zwiększenia aktywności terrorystów na terenie Polski, jednakże wówczas obowiązujące przepisy pozwolą na skuteczną reakcję i działanie organów odpowiedzialnych za walkę z terroryzmem. Nie powinny także wystąpić problemy z dokonaniem ewentualnej nowelizacji Kodeksu karnego, gdy zajdzie taka konieczność.

Bibliografia

Akty normatywne

Decyzja ramowa Rady 2002/475/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie zwalczania terroryzmu, [Dz.Urz. WE L 164 z dnia 22 czerwca 2002 r.].

Decyzja ramowa Rady 2008/919/WSiSW z 28 listopada 2008 r. zmieniająca decyzję ramową 2002/475/WSiSW w sprawie zwalczania terroryzmu [Dz.U.UE L z dnia 9 grudnia 2008 r.].

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

Traktat o Unii Europejskiej z 7 lutego 1992 r. –Dz. Urz. UE 2012 C 326, Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy- Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, [Dz.U. Nr 93, poz. 889 ze zm.]

Ustawa z dnia 19 lipca 2011 r. o zmianie ustawy- Kodeks karny, ustawy- Kodeks postępowania karnego oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. Nr 191, poz. 1135).

Ustawa z dnia 31 lutego 2017 roku o podatku od posiadania kota [Dz.U. RP nr 69 poz. 999].

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny [Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553].

Publikacje zwarte i artykuły naukowe

A. Grześkowiak (red.), K. Witak (red.), *Kodeks karny Komentarz*, Warszawa 2014.

A. Marek, *Kodeks karny Komentarz*, Warszawa 2010.

³⁴ *Zagrożenie terrorystyczne w Polsce i regionie*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/zwalczanie_terroryzmu_miedzynarodowego/zagrozenie_terrorystyczne_w_polsce_i_regionie/, [dostęp: 21.12.2014]

- A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, t.1, komentarz do art. 1-116K.K., Warszawa 2007.
- A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz LEX*, t. II. Komentarz do art. 117-277 K.K., Warszawa 2012.
- B. Hołyst, *Terroryzm*, t.2, Warszawa 2011.
- K. Indeckii (red.), *Przestępczość terrorystyczna: Ujęcie praktyczno-dogmatyczne*, Poznań-Białystok-Łódź, 2006.
- K. Indeckii., P. Potejko (red.), *Terroryzm- materia ustawowa?, Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, Warszawa 2009.
- M. Filar, *Terroryzm – problemy definicyjne oraz regulacje prawne w polskim prawie karnym w świetle prawa międzynarodowego i porównawczego* [w:] V. Kwiatkowska- Darul, *Terroryzm*, Toruń 2002.
- Postanowienie SN z dnia 28.03.2002r., I KZP 3/02, OSNKW 2002, Nr 5-6, poz. 41.
- Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady z wdrażania decyzji ramowej Rady 2008/919/WSiSW z 28 listopada 2008 r. zmieniającej decyzję ramową 2002/475/WSiSW w sprawie zwalczania terroryzmu, <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/PL/1-2014-554-PL-F1-1.Pdf>, [dostęp: 21.12.2014].
- Uzasadnienie do wniosku o ratyfikację za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi, przyjętej w Warszawie dnia 16 maja 2005 r., http://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/projekty/1687_p.htm.
- Wyrok TK z dnia 4.12.2001 r., SK 18/00, OTK 2001, Nr 8, poz. 256.

Artykuły internetowe

- Encyklopedia PWN, <http://encyklopedia.pwn.pl/>.
- Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *Krajowe instrumenty prawne*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/zwalczanie_terroryzmu_miedzynarodowego/zagrozenie_terrorystyczne_w_polsce_i_regionie/krajowe_instrumenty_prawne/krajowe_instrumenty_prawne?printMode=true [dostęp: 21.12.2014].
- Zagrozenie terrorystyczne w Polsce i regionie*, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/zwalczanie_terroryzmu_miedzynarodowego/zagrozenie_terrorystyczne_w_polsce_i_regionie/, [dostęp: 21.12.2014].